

Ampt Epe

Nr 132 – oktober 2000

REDACTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon (0578) 56 06 54

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap f 25,00 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: J.C. Kreffer
Le Chevalierlaan 3, 8162 PD Epe
Telefoon (0578) 68 83 05

Secretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon (0578) 56 06 54

Penningmeester: M.L. Endendijk
Molenpad 1, 8162 ZH Epe
Telefoon (0578) 61 30 78

Leden: W. van Putten
E. de Jonge
H. Bouwman

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 1383-2026

Grondbezit in het Ampt Epe, 1660 (3)

3.1.2 Gemiddelden en uitersten

In totaal dienden de grootgrondbezitters 1346 gld. aan verponding op te brengen. Indien we de tienden daar af halen blijft er 954 gld. over. Het gemiddelde ligt iets boven de 16 gld. Zonder de tienden zijn er 59 belastingplichtigen, waarvan er 23 (39%) boven en 37 (61%) onder het gemiddelde dienden te betalen.

De grootste aanslag kreeg de kerk van Epe (51 gld) terwijl een aantal net de drempel van 10 gld. haalden.

Indien de tienden wel geteld worden dan blijkt het klooster Bethlehem met 113 gld nummer één te worden, gevolgd door de heer van de Cannenburgh (100 gld).

3.1.3 Verdeling per categorie/per gilde

De cijfers worden interessanter indien per categorie/per gilde een indeling wordt gemaakt. De bedragen zijn zonder de tienden. De cijfers tussen haakjes zijn procenten.

NB: Afgekort zijn Geestelijke (G) en Wereldlijke (W) instellingen, Adel (A), Patriciërs (P) en Geërfden (Ge).

Gilde	G	W	A	P	Ge	Totaal
Dijkhuizergilde	16	-	39	63	48	166
Zuukergilde	-	-	18	21	99	138
Dorpergilde	112	-	18	11	12	153
Wisselergilde	-	-	-	20	125	145
Westendorpergilde	-	-	-	10	122	132
Emstergilde	-	12	54	70	84	220
Totaal	128 (13)	12 (1)	129 (14)	195 (21)	490 (51)	954 (100)

Toelichting:

De geërfden droegen net iets meer dan de helft bij aan de verpondingslasten. De plaatselijk geestelijkheid (kerk en vicarieën) droegen 10% bij, zodat de in het kerspel wonenden ruim 60% in het totaal bijdroegen in de groep grootgrondbezitters. Geestelijke en wereldlijke instellingen van buiten het kerspel hadden relatief (resp. 3% en 1%) weinig grondbezit. Het grondbezit van de adel (14%) is aan de geringere kant te noemen, dat van de patriciërs (21%)

beduidender. In Wissel en Westendorp was er geen grondbezit van instellingen en adel, voorts is het bezit van het patriciaat relatief lager dan in totaal (ca. 13%). De situatie in Zuuk lijkt hierop, echter de adel en het patriciaat samen staan in verhouding 2:5 ten opzichte van de geërfd. De situatie in het dorp is verkleurd; de plaatselijke geestelijke instellingen waren gevestigd in het dorp, maar hun land kan in ieder gilde hebben gelegen. De adel is daar sterk oververtegenwoordigd. In Dijkhuizen is het patriciaat de grootste groep, verhoudingen tussen deze groep en de groep geërfd. is 4:3. Tot slot Emst: deze lijkt op Dijkhuizen; echter de verhouding tussen patriciaat en geërfd. is daar 7:8.

3.2 De kleine(re) grondbezitters

In deze groep zijn alleen degenen geteld die binnen het gilde als inheems te boek werden gesteld. Uitheemse grondbezitters woonden meestal buiten het kerspel; of het betreft degenen die grond in meerdere gilden bezaten. De cijfers die hieronder volgen kunnen dus niet voor 100% betrouwbaar worden geacht. Samentelling van bezit in meer dan één gilde zou tot een hogere classificatie hebben kunnen leiden. Het bleek echter niet mogelijk om in een aantal gevallen tot een totaaltelling te komen. Handicap daarbij was het aantal patroniemen c.q. het ontbreken van familienamen. (Jan Jansen inheems in Zuuk kan identiek zijn met de uitheemse Jan Jansen in Emst, maar deze laatste kan ook identiek zijn met de inheemse Jan Jansen in Westendorp)

3.2.1 De categorieën per gilde

De groep kleine grondbezitters is gesplitst in vier categorieën: belastingbetalers in de resp. klassen 5-10, 2-5, 1-2 en minder dan 1 gld.

De eerste categorie is de "gemiddelde grondbezitter; niet direct onbemiddeld", de tweede "zij die meer moeite hadden van hun grondbezit alleen te leven", de derde groep zijn "dagloners" en de vierde groep de "armlastigen, praktisch bezitlozen"

De cijfers per gilde: (tussen haakjes het percentage)

Gilde:	5-10 gld.	2-5 gld.	1-2 gld.	> 1 gld	totaal
Dijkhuizen	12	12	3	5	32
Zuuk	11	11	16	11	49
Dorp	15	30	23	14	82
Wissel	11	13	9	16	49
Westendorp	20	12	9	17	58
Emst	16	14	16	16	62
Totaal	85 (26)	92 (27)	76 (23)	79 (24)	332 (100)

Toelichting.

Opvallend is het beeld van de totaalcijfers: globaal 25% per categorie. Per gilde zijn er echter wel verschillen. Dijkhuizen heeft weinig grondbezitters in de twee laagste categorieën. (75% boven 2 gld.) Zuuk geeft een gelijkmatig beeld, maar het dorp wijkt af omdat er weinig grondbezitters in de hoogste categorie zijn. De middengroepen zijn hier sterk vertegenwoordigd; mogelijk dat een niet gering aantal naast de opbrengst van hun grond een ambacht uitoefende. (herbergiers, schoenmakers, maar ook de dominee en de koster) In Wissel is de categorie dagloners klein, maar de armlastigen zijn rijk vertegenwoordigd, hetgeen ook in Westendorp het geval is. Wel is daar de categorie 5-10 gld. hoog. Tot slot Emst: dat geeft weer een gemiddeld beeld.

Voorbeelden:

Uit Zuuk: Jacob Reijnders wordt voor 3 gld., 7 stuivers en 5 penningen (hierna afgekort: 3-7-5) aangeslagen wegens bezit van huis, hof en 2 mud gezaais. Hij gebruikt het samen met Sander Martens.

Mogelijk stelde het huis van Gerrit Henrix Wierman niet veel voor; zijn aanslag bedroeg 0-16-0.

Marten Warners en de elders wonende Helmich van Tweenhuijsen exploiteerden samen een korenmolen en dienden ieder 3-6-8 te betalen. De korenmolen van de Heer van Rosendaal is iets kleiner dus ook een lagere aanslag: 4-8-10

3.2.2 Armen

Uit Westendorp en Emst enkele voorbeelden.

Frerick Aerts dient voor 5 spint gezaais 0-8-2 te betalen, de broers Aert en Jan Dercks voor 1 schepel 0-6-8 en Hermen Gerrits voor 5 spint op de Hooge Wueste 0-8-4.

Zijn buurman Dries Jansen Breijers heeft weliswaar een huis, hof en 1/2 schepel gezaais, maar wordt als pauper (arm) geclassificeerd: zijn aanslag is 0-11-0. Henrick van Diepen betaald voor huis en hof slechts twee penningen meer: 0-11-2

Er bleek maar weinig aanleiding om iemand echt als pauper te betitelen. Mogelijk was de categorie armlastigen toch in staat d.m.v. nevenwerkzaamheden (daglonerschap of ondersteuning van de diaconie) in staat de aanslag in de grondbelasting te betalen.

3.3 Verhouding bezitter/gebruiker versus pachtgebruik

Hoe lag de verhouding op de 262 erven, huizen en molens in Epe. Gebruikte de bezitter het erf zelf of was het in pacht? De maancedulle geeft het volgende beeld:

Gilde:	bezitter/gebruiker	pachter	totaal
Dijkhuizergilde	14	9	23
Zuukergilde	28	14	42
Dorpergilde	45	14	59
Wisselergilde	26	16	42
Westendorpergilde	33	12	45
Emstergilde	34	17	51
Totaal	180 (69%)	82 (31%)	262 (100%)

Toelichting:

Bij een aantal erven enz. (veelal van adel en patriciërs) werd soms geen pachter genoemd. Echter op grond van kennis van de woonplaats van de eigenaar/bezitter werd aangenomen dat het erf enz. verpacht was. De verhouding tussen eigenaar/bezitter tevens gebruiker ten opzichte van gebruik d.m.v. van pacht is een verhouding 7:3. De conclusie is dat de meeste Epenaren in het kerspel Epe eigenaar waren van have en goed. Het grootste percentage huizenbezitters vinden we in het dorp: verhouding 3:1. Het laagst scoort Dijkhuizen: verhouding 6:4.

4. Conclusies

4.1 Toelichting

Het artikel is enerzijds gebaseerd op een momentopname (1660) en anderzijds kan er geen vergelijking worden gemaakt met dezelfde periode in andere kerspelen. Vragen zoals "Is de situatie van Epe in 1660 afwijkend of identiek als in de omliggende kerspelen" en "Was over een (bepaald) tijdvak de situatie constant" zijn dus (nog) niet te beantwoorden.

4.2 De voorlopige conclusies

De grondbelasting werd voor meer dan 70% opgebracht door plaatselijke grondbezitters, zoals geërfden, kleine grondbezitters en de NH-kerk met de vicarieën.

De categorie adel alsmede geestelijke en wereldlijke instellingen (van buiten Epe) hadden verhoudingsgewijs nauwelijks landbezit. De elders wonende categorie Patriciërs had wel landbezit van enige betekenis; de meeste van hen woonden in Elburg. Opvallend is het geringe bezit van de adellijke familie Van Ysendoorn á Blois (van de Cannenburgh), die alleen een tiend in Emst bezat. In de groep kleine grondbezitters is ruim 3/4 aangeslagen voor 1 gld. of meer, hetgeen kan wijzen op een zekere welstand of bestaanszekerheid. Tot slot: de

eigenaar/bezitter van een erf, huis enz. was meestal ook gebruiker, zodat de groep pachters relatief laag lag (31%).

4.3 Machtsverhoudingen

Het verkennend onderzoek naar grondbezit maakt duidelijk dat de adel vrijwel geen grondbezit in het kerspel Epe had, zodat het voor de hand ligt te veronderstellen dat er in de buurt- en markenbesturen geen of weinig adellijke invloed was. Immers invloed in deze bestuursvormen was gebaseerd op grondbezit (waardelen die recht gaven op stemmen). Alleen in het Gortelerbosch zal er enige invloed zijn geweest. Ook in de gilden, diverse kerkenbesturen en het kerspelbestuur zal er geen of weinig adellijke invloed zijn geweest. Hooguit zal het uitoefenen van het collatierecht, het recht op het benoemen van de plaatselijke dominee, een zekere adellijke machtsfactor zijn geweest. Natuurlijk had de adel in de persoon van de ambtsjonker invloed, maar die woonde in Vaassen (fam. Van Ysendoorn á Blois). Ook de wereldlijke en geestelijke instellingen van buiten het dorp hadden gelet op hun geringe grondbezit weinig invloed. Blijft over de lokale kerk, die weer vertegenwoordigd werd door het kerkbestuur (kerkmeesters) en diakenen. Zij waren op hun beurt weer veelal leden van de grootste categorie grondbezitters nl. de geërfden. Naast de geërfden zullen de patriciërs een machtsfactor hebben betekend. De vraag dringt zich dan op of in het laat 17e eeuwse Epe de geërfden samen met de patriciërs de dienst uitmaakten in marke, gilde, kerspel en kerk.

4.4 Verder onderzoek

Met het geven van de voorlopige conclusies valt tevens te constateren dat juist archief vormende personen (adel) of instellingen ondervertegenwoordigd waren in Epe. Dat is uit het oogpunt van verder onderzoek jammer. We dienen het te doen met het geringe wat er is en dat is hetgeen bewaard is door de (lokale) overheid en de NH-kerk en plaatselijke instellingen (o.a. gildearchieven). Het zojuist verschenen Kadastrale atlas van Epe en Oene kan helpen een vergelijkend onderzoek 1660 - 1830 uit te voeren.

Het is de bedoeling de komende jaren eerste de situatie van 1660 in Oene en Vaassen te bestuderen. Pas dan zal de stap richting 18e-19e eeuw worden gemaakt.

E. de Jonge.

Noten:

14. Leen van het kwartier van Veluwe, zie 11, tevens achterleen van het Huis Keppel

15. TG = Tijnsgoed. Tijnsgoederen waren (meestal) domeingoederen; tegen betaling van een jaarlijkse tijns werd het in bezit gehouden. De tijnsregisters

werden bijgehouden door de Gelderse Rekenkamer. (Vgl. Rijksarchief Gelderland, archief van de Gelderse Rekenkamer)

16. Leen van de leenkamer huis Putten, Gemeentearchief Elburg

17. Vgl. Wijnandts van Resandt, *De Vicarieën in Gelderland*.

Literatuur:

Ablaing van Giessenburg, W.J. Baron D', *De Ridderschap van Veluwe* ('s Gravenhage 1859).

Prak, M.R., *Gezeten burgers. De elite in een Hollandse stad: Leiden 1700-1780* (Amsterdam/Dieren 1985).

Sloet, J.J.S. Baron, en J.S. van Veen, *Register op de leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen. Het kwartier van Arnhem* (Arnhem 1917).

Verstegen, S.W., *Gegoede ingezetenen, Jonkers en geërfdn op de Veluwe 1650-1830* (Zutphen 1990).

Wartena, R., *Het archief van de Cannenburgh* (Arnhem 1969).

Wijnandts van Resandt, W., *De vicarieën in Gelderland* (z. pl. 1943).

Henrick Gerrits snijders
Geldt 12 stuivers
afgekent op 22 Januari 1665

Jan Henrix
Geldt 19 stuivers
afgekent op 10 Januari 1665

Kleinere landbezitters: De "middenstanders" Henrick Gerrits snijders (kleermaker) huis, hof en drie schepel land betaalde 1 gld. 12 stuivers en 8 penningen terwijl schoenmaker Jan Henrix voor huis en hof voor 19 stuivers werd aangeslagen. Het land van Henrick werd hoger aangeslagen dan het bezit van een huis en hof. Henrick betaalde overigens pas in januari 1665; vier jaar na de aanslag. De huidige gemeenteontvanger van Epe zou bij zo'n betaalgedrag niet blij zijn.

Het Apeldoorns Kanaal (2)

Een grote weldaad aan onze gemeente bewezen.

SCHEEPVAART OVER HET KANAAL

Voor al de eerste jaren werd in de gemeenteverslagen zeer nauwkeurig opgegeven wat er in de gemeente via het kanaal werd aan- en afgevoerd.

In het jaar 1830 werd aangevoerd:

11.005 pond lompen en snippers (oud papier),

pond hennep,

102.00 pond zout,

kwart ton zeep,

pond blaauwsel en lijm,

raap- en lijnkoeken,

10 balen rijst, 13 vaten jenever, 630 kan wijn,

20.000 lange turven,

172.000 stenen.

Uitgevoerd werd:

53.665 pond papier,

17.140 pond boter,

pond ham, spek, vlees en worst,

mud aardappels,

15.180 pond hennepgaren,

Deventer hout, 37.000 groot- of honderdhout, 116.300 eiken kleinhout,

vim bosjes, 38.600 voer hout en 100 mud eek.

Uit bovenstaande cijfers blijkt het belang van het kanaal voor de papierindustrie en de afvoer van hout alsmede de eek van het akkermaalshout.

Opvallend is ook de grote uitvoer van boter; in een later gemeenteverslag wordt overigens opgemerkt dat ook veel boter via Elburg werd verzonden.

Er is ook veel invoer van veevoeder, zoals raap- en lijnkoeken. In het gemeenteverslag over 1848 wordt als bijzonderheid vermeld dat een deel van de aangevoerde raapkoeken werd afgehaald uit Nunspeet en Elspeet. Maar in het gemeenteverslag van 1855 staat dat er zowel via het kanaal als via Elburg wordt aangevoerd.

In latere jaren worden ook meer bouwmaterialen aangevoerd. Bv. in 1849: 375.000 metselstenen, 20.000 pannen en vloeren (tegels) en 2.000 mudden kalk.

Er was ook aanvoer van mest in de toen gebruikelijke vormen. Zo werd op 9 december 1865 aan de Horsterbrug 50 el³ bagger uit de Amsterdamse grachten vermengd met beer en paardenmest, aangevoerd, vanwaar de Tongerense boeren het naar hun land vervoerden. Maar in 1845 werd per Elburger beurtman guanomest voor Tongeren aangevoerd.

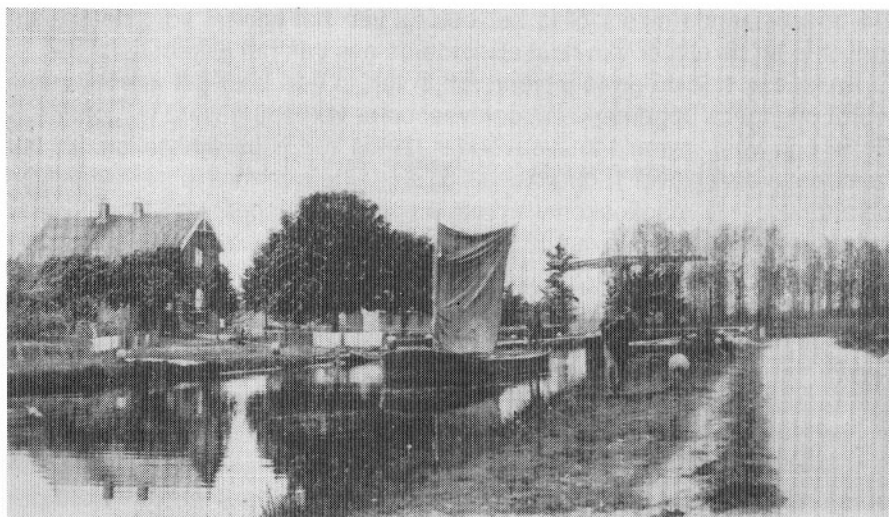
De vaart met turf op het kanaal was belangrijk. De turf werd niet alleen voor huishoudelijk gebruik maar ook als brandstof voor de industrie gebruikt. In de Eper krant kondigden diverse turfschippers aan dat ze met een vracht turf aan een brug lagen. Boeren met eigen vrachtmogelijkheid haalden daar hun wintervoorraad. Via slepersbedrijven werd de turf ook thuis bezorgd. Een enkele schipper kreeg langzamerhand „vaste voet aan de wal”, zoals schipper Haar die in 1924 begon met een turfschuur bij de Horsterbrug en tenslotte een brandstoffenhandel in Epe exploiteerde. Andere bekende turfschippers waren de schippers Brasjen, Veldhuis en Wemeijer. Ook in het begin van de bezetting ging de turfhandel nog door. Op 17 oktober 1940 adverteert schipper Wemeijer in de „Eper Krant” dat hij met een lading turf aan de Horsterbrug ligt. Er waren twee soorten turf, de zgn. kleine harde baggerturf, en de lange losse aanmaakturf.

Een bekende verschijning op het kanaal waren de zogenaamde „Alba” boten die steen vervoerden voor de kalkzandsteenfabriek „Alba”, gelegen aan het kanaal tussen Beekbergen en Loenen.

In de jaren dertig van de 20e eeuw was er veel verscheping van twijg voor de Zuiderzeewerken en van mijnhout voor Limburg.

In het najaar werd veel kunstmest aangevoerd, meestal vooraf besteld. De boeren werden dan gewaarschuwd als er een schip was aangekomen en zij het bestelde moesten afhalen. Mijn oom, Lammert van den Bremen was jarenlang voor de Coop. „Landbouwbelang” de „boodschapper”.

Ook was er veel vervoer van grind. Bij de Horsterbrug had J.W. Keizer tot 1952 een grindhandel waar jaarlijks plm. 18 schepen van gemiddeld 100 ton werden aangevoerd.

Hezenbergersluis bij Hattem.

AANTAL SCHEPEN

Doordat tegelijk met de openstelling van het Apeldoorns Kanaal begonnen werd met de aanleg van de straatweg Apeldoorn- Arnhem was er meteen een druk scheepvaartverkeer door de vele schepen met steen voor die weg.

Zo werden in 1830 nog 1404 schepen geteld, in 1831 was dit 593.

In 1835 - 610; 1840 - 680; 1851- 470 en in 1855 - 398. De schatting is dat de helft van deze schepen als bestemming Apeldoorn had, de andere helft de overige plaatsen aan het kanaal gelegen.

In de haven van Apeldoorn kwamen in 1880 aan 1.161 schepen en vertrokken er 1.166, in 1881 waren deze cijfers resp. 1.022 en 1.021. Hierbij moet in aanmerking worden genomen dat een gedeelte via het kanaalvak Dieren- Apeldoorn deze plaats bereikte.

Nadien wordt tot 1910 geen aantekening van het aantal schepen gehouden. Vanaf dat jaar worden met als ijkpunt de Vaassense sluis, tot 1930 per jaar het aantal schepen in beide richtingen vermeld met de tonnage.

Jaar	Richting Apeldoorn		Richting Hattem	
	Schepen	= Tonnage	Schepen	= Tonnage
1910	794	54.361	602	42.593
1915	875	63.078	648	48.000
1920	607	41.734	585	40.884
1925	1.396	89.805	778	58.351
1930	1.270	84.383	871	58.135

Uit bovenstaande cijfers valt op te maken dat de gemiddelde tonnage vrij laag was, plm. 70 ton. Opvallend is dat er meer schepen richting Apeldoorn dan richting Hattem varen. Dit heeft zeer waarschijnlijk te maken met het feit dat men door deze route te nemen, de „stroomopvaart” over de IJssel vermeed. In de dertiger jaren liep de vaart in het Apeldoorns kanaal terug door de opkomst van het gemotoriseerd wegverkeer en door het groter worden van de schepen, waardoor zij niet meer inzetbaar waren op het kanaal.

Als „Wiepkes Stoombootrederijen” in Apeldoorn in 1939 haar 100-jarig bestaan herdenkt, wordt het uiterlijk herdenken tot een minimum beperkt vanwege de slechte vooruitzichten voor de beroepsvaart.

Een enkele maal is er ook melding van in de gemeente geregistreeerde schepen. In 1886 waren dat 3 schepen met een totaal tonnage van 110 ton, in 1896 4 schepen, totaal 150 ton en in 1901 5 schepen, 180 ton.

STOOM- EN MOTORVAART

Hoewel de eerste stoombootverbinding in ons land al in 1822 tot stand kwam, (de veerpont over het Hollands Diep tussen Moerdijk en Willemsoord), is er pas in 1854 sprake van het opstellen van een Reglement voor de Stoomvaart op het Apeldoorns Kanaal.

Volgens een bericht in de Apeldoornsche Courant van 28 september 1868, heeft een stoombootrederij, de heer Hurrelbrinck, expediteur te Apeldoorn, bereid gevonden de directie op zich te nemen van een stoombootje voor vervoer van passagiers en goederen van Apeldoorn naar Kampen.

In 1891 zijn er berichten dat er twee stoomboten zullen worden ingezet op de beurtveren naar Zwolle resp. Rotterdam.

Omstreeks die eeuwwisseling gaan veel schippers over op stoomaandrijving. Zo maakt de beurtschipper op Kampen in 1899 bekend dat hij zijn houten schip heeft vervangen door een ijzeren stoomboot vervaardigd door machinefabriek Landaal.

De stoomvaart werd gaandeweg vervangen door motorvaart, waarbij het „opduwertje”, een klein bootje met motor, dat het schip van achteren opduwde, vaak gebruikt werd. Maar tot aan 1940 waren de zeilschepen nog in gebruik, een statig gezicht; zo'n zeilschip dat geluidloos met het grote zeil over het water dreef...

In 1930 werd aan NV Smit en Co's Machinefabriek te Kinderdijk vergunning verleend om in de schutsluizen van het Apeldoorns Kanaal reclameborden te plaatsen voor hun scheepsmotoren. Tot die tijd was het Theodorus Niemeijer die daar reclameborden had staan met de tekst: „Rookt Niemeijers Stertabak. Erkend de beste.”

Er waren echter ook bezwaren aan de stoomvaart. Zo schrijft in 1900 een zekere Bosch uit Vaassen, (vermoedelijk namens een visvereniging): „In het kanaal waar de visch ieder jaar minder wordt zou de oorzaak zijn de stoomboot die met zijn waterrad veel kuit verslindt (daar het kanaal smal is) en ieder keer van de grootste vissen die er nog in zijn doodt, zoodat ieder keer nog al eens een doode visch boven drijft.”

BEURTVAART

De beurtvaart ontstond in Nederland eind 16e, begin 17e eeuw. Ze dankt haar naam aan het feit dat de schippers in het begin op hun beurt moesten wachten; het schip van de eerste beurtschipper moest eerst vol afgevaren zijn, voor de volgende met laden mocht beginnen. De beurtvaart, dit in tegenstelling tot de vrije vaart, was aan strenge regels gebonden. Er werden bepaalde eisen aan schip en schipper gesteld en ook aan de voorwaarden van vaartijden en tarieven moest worden voldaan. Bovendien hadden ze een vervoersplicht.

Maar er waren ook voordelen; we hebben al gezien dat ze op het Apeldoorns Kanaal half sluis- en bruggeld verschuldigd waren. Maar zij hadden ook het recht op het meeste vervoer. Slechts massavervoer mocht door de vrije vaart worden geregeld.

Bij de instelling van de zgn. Evenredige Vrachtverdeling in 1933, waarbij een regeling tot stand kwam waarbij iedere schipper, via de schippersbeurs, geregeld op vracht kon rekenen, was de beurtvaart uitgezonderd.

De betreffende vergunningen moesten worden verleend door de plaatsen en steden die zij aandeden.

Vanaf de opening van het Apeldoorns kanaal was de beurtvaart zeer belangrijk. Meteen werden beurtvaartdiensten van Apeldoorn op Zwolle, Rotterdam en Amsterdam ingesteld. Er was dan ook een uitgebreide correspondentie tussen de betreffende gemeente- en stadsbesturen over het verlenen van de vergunningen en de vaststelling van de tarieven. Tenslotte hadden Gedeputeerde Staten van de betreffende provincies ook nog een vinger in de pap. In 1830 verscheen een „Reglement op de beurtschepen op het Grifftkanaal”, waarin ook de tarieven waren vastgesteld. In hetzelfde jaar verscheen de ordonnantie op de veren naar Amsterdam en Rotterdam.

In 1880 werd bij K.B. het vergunningstelsel voor de beurtvaart opgeheven. Dat betekende echter geenszins het einde van de beurtvaart. In 1897 waren er op Amsterdam 271 beurtschippers, waaronder 24 uit Gelderse plaatsen.

Haven bij de Postbrug met een schip van Rein de Jong.

In 1880 werd aan beurtschipper Eikelboom vergunning verleend voor een beurtvaart op Amsterdam en aan schipper Petrus Zwarts voor een beurtvaart van Apeldoorn naar Rotterdam.

De eerste beurtschipper van Apeldoorn naar Zwolle was J. van der Veen die na 50 jaar varen, in 1881 zijn beurtveer overdeed aan zijn kleinzoon J. Heukels, lange tijd een bekende verschijning op het kanaal.

In 1864 gaf deze beurtschipper een overzicht van de moeilijkheden die hij onderweg van Apeldoorn naar Zwolle had te overwinnen, zoals spoorbruggen die maar op bepaalde tijden doorvaart verleenden en storm op de IJssel. In de zomer probeerde hij het volgende schema aan te houden: Apeldoorn vertrek: 7 uur; Vaassen: 9 uur; Epe 10.30 uur en Heerde 12 uur. Zeer waarschijnlijk onderhield hij ook een personendienst tussen deze plaatsen. Uit de schaarse gegevens blijkt echter dat de beurtdiensten zich hoofdzakelijk met vrachtvervoer bezig hielden al zullen ze wel passagiers hebben vervoerd. Ook werd personen- en vrachtvervoer gecombineerd zoals blijkt uit een advertentie in 1898 in de Apeld. Courant waarin schipper Van de Ende zijn nieuwe schroefstoomboot „Baron van Heemstra” aanprijst, waarmee hij een beurtdienst zal gaan onderhouden van Apeldoorn via Dieren, Zutphen, Deventer, Hattem, Epe, Emst, Vaassen weer naar Apeldoorn.

De schroefboot is, aldus de advertentie, voorzien van een passagierskajuit met zonnetenten, zeer geschikt voor het houden van pleziervaarten.

Goedkope reisgelegenheid voor marktbezoek, wordt hier nog aan toegevoegd. Concurrentie tegen de dan overal aanwezige spoorlijnen?

Als agenten werden aangesteld in Epe: Bredenoord, in Vaassen: Brouwer.

In 1857 werd Hendrik van Triest benoemd als beurtschipper van Apeldoorn op Amsterdam. In 1873 werd zijn zoon Gerard van Triest als zodanig benoemd. In 1873 maakt de burgemeester van Apeldoorn bekend dat schippers die eigenaar zijn van een geschikt schip, zich bij hem kunnen melden wanneer zij een vaste beurtdienst op Utrecht willen verzorgen.

De beurtschippers De Jong en Wiepking voeren al in 1857 van Apeldoorn op Rotterdam, toen door de gemeenteraad van Apeldoorn werd besloten een derde beurtdienst op Rotterdam in te stellen. D. de Jong schipper uit Hattem, was in 1857 benoemd als tijdelijk beurtschipper van Apeldoorn naar Rotterdam.

Zijn nazaten de gebroeders D. en R. de Jong, waren met hun schepen genaamd „Risico” een bekende verschijning op het kanaal. Zij hadden een beurtdienst op Rotterdam maar brachten ook in een vaste dienst granen en veevoeder van Rotterdam naar Epe, Oene, Emst en Heerde voor de landbouwcoöperaties aldaar.

In mei 1940 werden twee „Risico”-boten bij het bombardement van Rotterdam in de Leuvehaven aldaar vernield.

Uit dit bedrijf is het huidige expeditiebedrijf Rein de Jong in Heerde voortgekomen.

Ook Wiepking uit Apeldoorn was een belangrijk vervoerder over het kanaal. Het hoofdkantoor was gevestigd bij de Deventerbrug in Apeldoorn.

Het bedrijf begon in 1839 met een schip van 58 ton.

De tarieven in die tijd van Apeldoorn naar Rotterdam waren: een vat jenever: 45 cent; een riem schrijfpapier: 5 cent; een vat bier: 40 cent; en een mud aardappels: 30 cent. Ook was er sprake van een „volksschuit”, een trekschuit, op vrijdag naar de markt in Apeldoorn.

In 1890 ging men over op schroefstoomboten.

In de dertiger jaren van de twintigste eeuw had dit bedrijf vijf motorschepen in de vaart. Maar in 1931 werd ook al begonnen met een autodienst op Rotterdam.

Twee boten werden tijdens de oorlog tot zinken gebracht. Na de oorlog werd het kanaal tussen Koudhoornse- en Apeldoornse sluis drooggelegd om deze schepen te kunnen lichten.

In 1866 besloot de gemeenteraad van Kampen tot het instellen van een beurtvaart tussen Kampen en Apeldoorn. Als beurtschipper werd aangesteld M. de Graaf die over 1866 en 1867 telkens een subsidie van f 200,- uit de gemeentekas kreeg. Ook toen dus al steun aan startende ondernemers!

In 1879 werd in Apeldoorn C.J. Boezaart benoemd tot commissaris voor de beurtvaart. Hij maakte o.a. via een advertentie in krant bekend wanneer de verschillende beurtschippers vertrokken.

Er kwamen ook wel klachten binnen over de beurtvaart.

In 1839 klaagde de burgemeester van Epe bij zijn ambtgenoot van Apeldoorn over de willekeur van schipper van 't Einde. Het bleek dat de beurtschippers in Apeldoorn al vol waren en dan onderweg in Epe vracht weigerden. De burgemeester constateerde dat er daarom veel vracht via Elburg naar Amsterdam werd verzonden.

In 1850 de klacht dat de beurtschippers in Apeldoorn wel losgestort graan meenamen, maar dit in andere plaatsen weigerden.

In 1853 waren er klachten dat de beurtschippers in Epe geen vast vertrekur hadden.

Het gemeenteverslag over 1860 vermeldt dat de beurtschippers op Amsterdam en Rotterdam vrij geregeld varen, maar dat men te Vaassen klaagt dat de beurtschippers daar zo kort stilliggen.

In 1884 schrijft de burgemeester van Epe een boze brief aan zijn ambtgenoot in Apeldoorn met klachten over beurtschipper Zwarts op Rotterdam, die herhaaldelijk in Epe vracht moet weigeren omdat hij vol is en bovendien beticht wordt van slordigheid en nalatigheid. Reden waarom de burgemeester aandringt op een tweede beurtschipper op Rotterdam.

Bij de voornaamste losplaatsen hadden de beurtschippers een „bode” die de aangevoerde goederen naar de bestemde adressen bracht. In Epe bij de Horsterbrug was dat A. Bredenoord, later A. van Tongeren.

Na 1951 was er geen beurtvaart meer op het kanaal. Tengevolge hiervan werd het gebruik van de laad- en losplaatsen langs het kanaal van weinig belang.

PLEZIERVAART

De pleziervaart op het kanaal, in de vorm van kleine jachten e.d., nam na de oorlog in betekenis toe.

Omstreeks 1960 passeerden plm. 200 pleziervaartuigen bij de Hezenbergersluis.

Wie nu zomers de overvolle jachthaven bij de kop van het kanaal in Hattem ziet, begrijpt dat het Apeldoorns Kanaal in onze tijd zeker een belangrijke verbinding voor de pleziervaart zou kunnen zijn...

Een andere vorm van watertoerisme was het huren door een gezelschap van een boot waarmee een uitstapje werd gemaakt. Een mooi voorbeeld hiervan blijkt uit een bericht in de Eper Krant van 8 augustus 1931, waarin wordt vermeld dat de St. Aloysius vereniging uit Vaassen op 3 augustus een boottocht naar de Zuiderzee heeft gemaakt. Om 7 uur werd vertrokken van de Vaassense sluis. Maar door het lange oponthoud in de Bonenberger- en de Hezenbergersluis kon het beoogde doel Urk niet meer worden bereikt en moest men even na Schokland met Urk in het zicht, de steven keren om op tijd weer thuis te zijn.

Het Apeldoorns Kanaal.

Maar „met vroolijken zang en heerlijke muziek die door den avond klonk tot ver in den omtrek”, trok men huiswaarts, aldus het verslag in de Eper Krant.

Omstreeks die zelfde tijd, toen er een aarzelend begin werd gemaakt met het verlenen van vakanties, exploiteren schippers hun schip in de pleziervaart. Zo bieden schipper Klement met het motorschip „Onderneming” en J. Brasjen met het m.s. „Gerharda” boottochten aan van Vaassen en Epe naar Urk of Giethoorn. De laatste bestemming werd gekozen als er teveel wind was om naar Urk te varen. Deze beperking en het feit dat de aanbieders turfschippers waren, zijn m.i. het bewijs dat het turfschepen waren die tijdelijk waren omgebouwd tot passagiersschepen. Maar schipper Klement ging verder van huis, getuige zijn advertentie van 25 juli 1931 in de Eper Krant: „Personen die in Augustus de reis naar Brussel wensen mee te maken, gelieven zich op te geven voor 28 juli. G.W. Klement Heerde”.

De boottocht door het kanaal gaf waarschijnlijk toch teveel oponthoud want in 1935 wordt geadverteerd met een reis naar Giethoorn, waarbij men per bus naar Zwolle wordt vervoerd en vandaar met de salonboot ss. „Esperanto” naar Giethoorn. Kosten: vanaf Vaassen f 2,50; vanaf Epe f 2,25!

(Wordt vervolgd).

Bertus van den Bremen.

Mededelingen van het bestuur

Boekje met verhalen van de hand van Willem Terwel

Na het plotselinge overlijden van Willem Terwel op 13 september 1999 ontstond spontaan het idee om een boekje samen te stellen met verhaaltjes van zijn hand, verschenen in Ampt Epe.

Dat boekje is inmiddels gereed en het bestuur stelt zich voor om het tijdens de ledenvergadering aan te bieden aan mevrouw Terwel.

Het boekje zal die avond te koop zijn voor f 29,95.

Verkoop oude nummers Ampt Epe

Na afloop van de jaarvergadering zullen bestuursleden van Ampt Epe stapeltjes opeenvolgende nummers verkopen voor f 15,- per bundeltje van 6.

Woordenboek Eper Dialect

Zoekt u voor de feestdagen nog een cadeau?

Nog voorradig Woordenboeken Eper Dialect, een aanrader voor ieder die houdt van zijn streektaal.

Ampt Epe op internet

Vanaf mei 2000 kunt u Ampt Epe vinden op internet:

www.geo.nl/ampt-epe

Beste kinderen (3)

Nu zijn ze dan getrouwd. De jonge meestersvrouw raakt al snel vertrouwd met de Gelselaarse bevolking. Het gemoedelijke dorpsleven bevalt de beide echtelieden uitstekend. Doch, hoe 'thuis' ze zich ook voelen in het eenvoudige meestershuis daar in Gelselaar, ze kijken met groot verlangen uit naar de vakanties die meestentijds verdeeld worden tussen Laren en Tongeren:

„Als we bij Blauwhand waren, was het me weldra of ik nooit was weg geweest. Alle beminde plekjes werden opgezocht en ik las en droomde weer als vanouds. 's Morgens bracht ik de koeien naar de weide ——— we gingen naar familie en we praatten over oude tijden en oude boeken ——— Wat een genot voor Vader toen we onzen eersteling Johan (geb. 17 Sept. 1892) meebrachten. Vader haalde ons met den kleeuwagen van Laren en kocht er eerst krentebrood en anders lekkers voor zijn lieven naamgenoot.”

Met het afscheid nemen heeft Heuvel het altijd maar moeilijk, want:

„Veel te spoedig waren de schoone dagen voorbij en het afscheid was altijd weemoedig. Als we in den kleeuwagen zaten en wegreden van Blauwhand was het gemoed mij vol en den eersten dagen in Gelselaar was het oude heimwee weer daar, maar in lichten graad, want mijn lieve vrouw had mij immers zulk een zoet tehuis bereid ———

En dan Tongeren! Het werd mij allengs een tweede vaderland, en het was een stuk uit mijn leven weg, toen de vakantiebezoeken na Vaders dood (15 Dec. 1908) ten einde waren. Wat heb ik daar rond gedoeld door de mooie bosschen van het landgoed: de Paardewei en de Schaapswei met prachtige wildgegroeiende beuken en eiken en hun weelderige vegetatie van hulst, jeneverstruik en kamperfoeli ——— en dan den prachtige allée met haar hoge sparren ——— den andere zij van den enken dan den open hei waar men verweg als een oase den ouden buurt Gortel zag liggen; naar dat plechtige kerkhof tusschen witte berken en donkere Douglas-dennen ——— voorbij het nieuwe kasteel van prof. N. Rauwenhoff met daarachter den oude Elburgerweg ——— en de Leemkuil, een blinkend meertje in het donkere dennenbosch, waar men in een aardig hutje aan den oever kan uitrusten en droomen over de drie groenbemoste grafheuvels, die daar zwijsend in de schaduw der suizende dennen liggen.”

„De Leemkuil” Tongeren Epe. Collecte A. van den Bremen - Jonker.

Naar de Tongerense bergen wandelt hij, met de prachtige uitzichten over de heide op de:

„Weuste baargen” en het bosch van Cannenburg bij Vaassen. Dichtbij is de kop van den witte beek, de bron van een spreng, die ginder den Achterschen Molen draait, een schilderachtig plekje, vroeger papiermolen, nu wasscherij”

Hij onderneemt 'verre' voettochten vanuit Tongeren en beschrijft ze alle zeer uitvoerig. We zien hem gaan:

„over den eenzamen Lijkweg door de bosschen van Welna naar Oud Soerel, dien ouden herberg aan de Veluwsche hessenwegen ——— door de bosschen, heide en zand naar Vierhouten, dien prachtige antieke buurschap, die ik vond toen nog niemand wist, hoe mooi het daar was; en eenmaal nog verder naar Elspeet, alles te voet.”

En verder op in het dagboek verteld hij over de stemmen der natuur, zo hij ze ervaren heeft op Tongeren:

„Ze waren me vertrouwd in elk seizoen. Om Paschen, als een bruin waas over 't beukenbosch zijn ontluiken aankondigt, zeilt de regentuter (gr. wulp) in den lucht en zingt in liefelijke moltonen zijn liefdeslied. In den zomeravond, als de kamperfoeli geurt, glanzen de glimwormpjes als groene lichtjes. De muziek der bijen op den paarsche heide, de grijze rook van een boschbrand, die het

landgoed omhult, het dreunen der zee als er ruw weer op handen is, het kampschot des avonds om 9 uur van den Woldbergen klinkend, al de stemmen der natuur waren mij zo eigen."

En weer schrijft hij over al die 'liefelijke herinneringen aan het meestershuis met zijn heerlijk uitzicht, van de school onder hetzelfde dak ernaast':

„waar we op 2 Augustus, den Stichtingsdag, het 'publiek examen' bij woonden en met de 'hoogheid' ons verwonderden, dat de meester zijn jeugd van Tongeren zoo verbracht en zoo aardig onderwees, om daarna te genieten van het kinderfeestje."

Met alle mensen van de buurt zijn ze bekend en dikwijls gaat hij met Dirkje voor een 'avondpraatje'.

„Met baas de Zoete, den tuinman en boschbaas, mochten we gaarne praten; hij was zoo'n helder denkend en scherpzinnig man en menig prettig uurtje hebben we gesleten in zijn gezellig woonvertrek aan het 'Oude Huis', het kasteel van mevr. W. Rauwenhoff. Gaarne leidde hij ons rond in zijn goed onderhouden tuin. Dat hij van de Doleerende Kerk was, heeft niet verhinderd, dat we allengs goede vrienden werden."

„t Stekje". Collectie J.C. Kreffer.

In 1897 solliciteert Heuvel naar een vacante plek in Epe. Hij komt niet verder dan de tweede plaats. Later probeert hij het nog eens in Apeldoorn. Dit alles op aandrang van zijn schoonvader:

„die wist hoe moeilijk het afgelegen wonen was, als de kinderen groter werden — maar 't was mij geen teleurstelling als een ander benoemd werd, want in mijn hart zei ik met Vader Sluyter: „Of iemand elders vreugde zoekt, mijn vreugde is in den Achterhoek."

Per 1 januari 1902 komt Borculo vacant en de toenmalige burgemeester vraagt Heuvel of hij 'geen lust' heeft in overplaatsing:

„dan zou het vast wel in orde komen. — nu volgden dagen van strijd. Mijn vrouw en ik waren zoo gehecht aan Gelselaar. Het stadsleven en vooral Borculo lachte ons zoo weinig toe — maar in de zomervacantie op Tongeren, nam ik een besluit: We zouden om overplaatsing verzoeken."

Uit brieven van Wesseldijk aan zijn 'Beste kinderen' zal blijken hoe verheugd deze is, wanneer hij verneemt, dat zijn schoonzoon dit 'verstandige' besluit genomen heeft:

„En het kwam in orde — Op Maandag, 30 Dec. o zoo'n droeve regendag, bracht het rijtuig ons weg naar Borculo. Een schoone levensperiode was afgesloten."

(Wordt vervolgd).

Lijda van den Bremen - Jonker.

Ledenvergadering

De ledenvergadering zal plaatsvinden op
woensdag 1 november 2000 in de Brinkzaal van de Eper Gemeente Woning

Aanvang 20.00 uur

Aansluitend op het huishoudelijk gedeelte van de jaarvergadering zal drs. C. van der Wal een lezing verzorgen over het onderwerp:

„De invloed van het Modernisme op kerkelijk Epe in de 19de eeuw en de bijzondere rol daarbij van het landgoed Tongeren".

De 19de eeuw is in kerkelijk opzicht voor protestant Nederland een hectische periode geweest. Ook Epe heeft deze periode niet onberoerd gelaten. Een belangrijke rol bij het doorgeven van nieuwe ideeën speelde het landgoed Tongeren.

Landmeter L.C. Machen aan 't werk in Epe (3-slot)

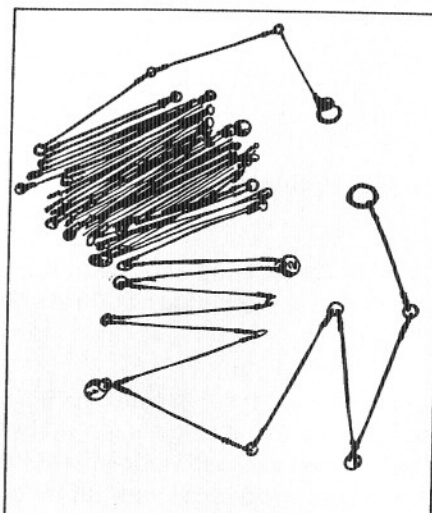
De Ingenieur Verificateur had de driehoeksmeting goedgekeurd en was teruggekeerd in Arnhem (Ampt Epe 130). Het lijkt nu wel dat landmeter Machen een heel eind was gevorderd, maar eigenlijk moest het nog beginnen. Laten we eens nagaan wat er nog moest gebeuren:

- het opsporen van de eigenaars, het vaststellen en opmeten der percelen en het in kaart brengen ervan;
- het bepalen van de grootte der percelen;
- het schatten;
- het samenstellen van de registers.

Het vaststellen en opmeten der percelen

Toen Machen in oktober 1827 in Epe arriveerde had hij de burgemeester al gevraagd bekend te willen maken dat hij metingen zou uitvoeren. Als basis voor het opsporen van de eigenaren werden de oude verpondingsregisters gebruikt. Bij het begin van de perceelmetingen werd dit wederom bekend gemaakt, om belanghebbenden in de gelegenheid te stellen bij de metingen aanwezig te zijn. Zij zouden dan inlichtingen kunnen verstrekken en perceelgrenzen kunnen aanwijzen. Wanneer bij aangrenzende percelen een der eigenaren niet verscheen, dan nam de landmeter genoegen met de aanwijzingen van de ander. Verschenen beide niet dan stelde hij de grens zelf vast na informatie ter plaatse.

Nu moet ik even de toen geldende definitie van „perceel” laten volgen, want we moeten het er wel over eens zijn wat we ermee bedoelen. Het perceel werd beschouwd als de kleinste te onderscheiden zelfstandige eenheid van zowel bebouwing als van eigendom. Het was dat deel van de grond, dat geheel aan dezelfde eigenaar behoorde en één soort bebouwing bevatte. De landmeter was aan veel voorschriften gebonden. Zo was overmatige splitsing van percelen niet toegestaan. Deze regel moest voorkomen dat de landmeter, die naar het aantal opgemeten percelen werd betaald, zijn gebied te veel ging opdelen. Wederom is niet bekend met hoeveel mensen Machen dit enorm bewerkelijke deel van zijn taak uit-

*Koperen meetketting-20meter
met schakels van 20 cm.*

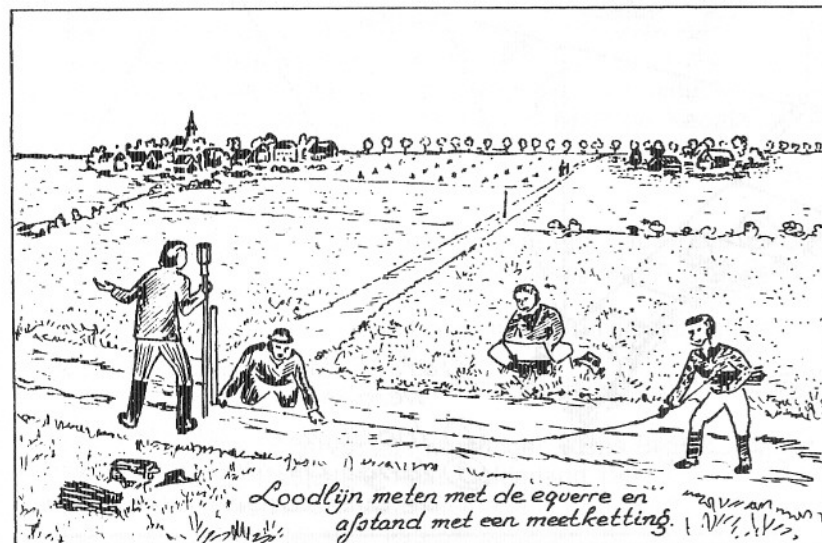
voerde, maar verwacht mag worden dat er meer dan één meetploeg was. Het werk bestond in deze fase grotendeels uit het uitzetten van loodlijnen en het meten van afstanden met een meetketting.

Naar de verschillende meetmethoden en -schema's heb ik geen onderzoek gedaan. We zouden dan weer in te veel detail verstrikt raken. Wanneer wordt gezegd dat de perceelmetingen tot stand kwamen door het meten van afstanden tot de vaste punten van het driehoeksnet en loodrechte afstanden tot de verbindingslijnen, dan moet men zich in principe voorstellen dat het verloopt zoals weergegeven in de tekening. Niet alleen zijn de zijden van de driehoeken meetlijnen, er werden ook hulplijnen uitgezet. Er werd niet alleen langs de loodlijnen gemeten, ook op andere manier uitgezette lijnen werden gebruikt, zoals bij hoekpunt A in de tekening (blz. 22).

De percelen werden genummerd, de plattegrond van gebouwen ingetekend, wegen en waterlopen aangegeven en met als ondergrond het vierkantennet dat ik in Ampt Epe 130 heb genoemd, kwamen de minuutplans (wat men de kadastrale kaarten noemt) tot stand. Wederom kwam de Ingenieur Verificateur controlemetingen uitvoeren. Daarna werden in Arnhem op zijn kantoor alle gegevens verzameld, werden de oppervlakken berekend, werd alles vastgelegd in de „Boeken van berekening” en werd tot slot het proces verbaal van verificatie opgemaakt. Vervolgens werden in Arnhem de Voorlopige Aanwijzende Tafels samengesteld, waarin achter elk perceelnummer werd vermeld:

- het soort eigendom (erf en huis, bouwland, bos);
- de grootte in Ha.;
- de naam van de eigenaars en vruchtgebruikers.

Op 9 maart 1829 stuurde de Ingenieur Verificateur W. Kuyk de eigendomslijsten, de zakatlas waarin kaartmateriaal was verzameld, de (voorlopige)

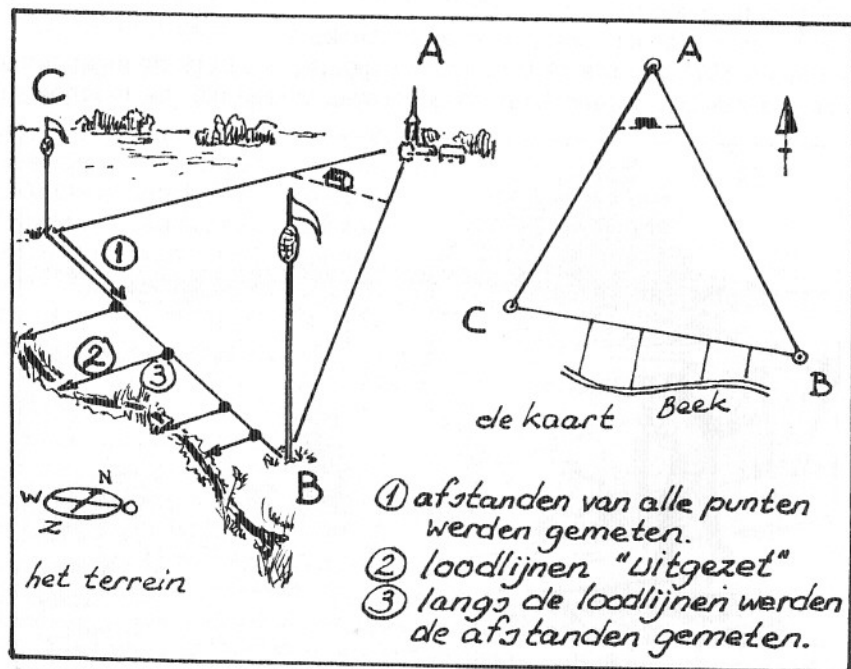

*Loodlijn meten met de egerre en
afstand met een meetketting.*

aanwijzende tafels en de alfabetische lijst van vaste goederen in de gemeente Epe aan de burgemeester. De eigendomslijsten moesten aan belanghebbenden worden gegeven, de andere stukken dienden een maand ter inzage te worden gelegd bij de Secretarie. De laatste tien dagen van die maand zou de landmeter aanwezig zijn om bezwaren aan te horen en te proberen tot overeenstemming te komen met eigenaars. Na goedkeuring van alle stukken werden deze, wederom met een proces verbaal, door de burgemeester overgedragen aan de landmeter.

Het schatten

In een brief van 26 maart 1829 deelde de gouverneur aan de burgemeester mee dat aan de schatting voor het kadaster van gebouwde en ongebouwde eigendommen zou worden begonnen. De burgemeester werd verzocht de ambtenaren behulpzaam te zijn en ook te helpen bij het opsporen van wettige onderhandse huurcontracten tussen 1812 en 1826 gesloten. Tot slot werd gevraagd iemand beschikbaar te stellen die kon assisteren en bemiddelen. De schatting werd geheel los van de opmetingen uitgevoerd door belasting-ambtenaren, die voor het ongebouwde deel werden geassisteerd door enkele schatters, landbouwers die goed waren ingevoerd in de betreffende gemeente; dit waren de mensen die door de burgemeester beschikbaar waren gesteld. Het doel was om voor elk belastbaar perceel zoals men het noemde „het kadastraal inkomen of de belastbare opbrengst” vast te stellen. Niet belast

werden wegen, straten, pleinen en wateren bestemd voor publiek gebruik en evenmin openbare gebouwen, kerken, pastorieën, begraafplaatsen en militaire gebouwen. Het schatten was een omvangrijk werk, waarvan de details hier niet zullen worden besproken. De klassering kwam voor elk perceel neer op het aangeven van de kwaliteitsklasse, gebouwd of ongebouwd. Wanneer het werk was voltooid werden de eigendomslijsten, nu met vermelding van de klassering en de tarieven, wederom aan de eigenaren verzonden. Tegen vermeende te hoge klassering kon men zich verweren door middel van een beklag, dat bij het gemeentebestuur moest worden ingediend. Bij de invoering van het kadaster heeft deze klassering van de eigendommen tot veel bezwaarschriften geleid. Elke klasse heeft zijn eigen tarief. De vaststelling daarvan gebeurde voor iedere gemeente afzonderlijk door een commissie, wat aanzienlijke tariefverschillen gaf tussen kadastrale gemeenten. Wanneer ook na deze fase alle obstakels en geschillen uit de weg waren geruimd, konden in Arnhem alle gegevens bijeen worden gebracht in de Oorspronkelijke Aanwijzende tafels (OAT). Hieruit werd de kadastrale legger samengesteld waarin artikelsgewijs, voor elke eigenaar de omschrijving van de op zijn naam gestelde percelen werd vermeld. Bij een normale gang van zaken zou hiermee het werk in Epe klaar zijn. De lezer herinnert zich echter misschien nog dat voor de aanvang van de metingen in 1827 grenzen met de andere gemeenten (de limietscheiding) niet werden bepaald. Wel waren enkele burgemeesters al in 1827 bijeen geweest om onderling e.e.a. uit te maken (zoals de afspraak in 't Soerel). Als landmeter-delimitateur werd U.A. Machen aangewezen. Op 10 september 1831 begon hij zijn werk, waarbij hij vergezeld werd door de burgemeester van Epe en de burgemeesters van de aangrenzende gemeenten of door hen aangewezen personen. Men liep de hele grens langs, waarbij de landmeter de loop ervan in kaart bracht en aantekende door welke punten de grens werd gemarkeerd. Op 28 oktober was ook dit werk voltooid, waarna weer een proces-verbaal werd opgemaakt. Ter afsluiting van dit verhaal over de kadastrale metingen in Epe een verkleining van het minuutplan Epe en Oene, Sectie 0, Gortel, dat werd vervaardigd voor de Kadastrale Atlas Gelderland 1832.

J.C. Kreffer.

Geraadpleegde bronnen

Jhr. J.D. Hoeufft en Jhr. J.C.R. van Hoorn van Burgh- Kadastrale uitkomsten 1832 - heruitgave ingeleid door W.J. van den Burg en Ph. Kint Dordrecht, Historische Vereniging Holland 1993.

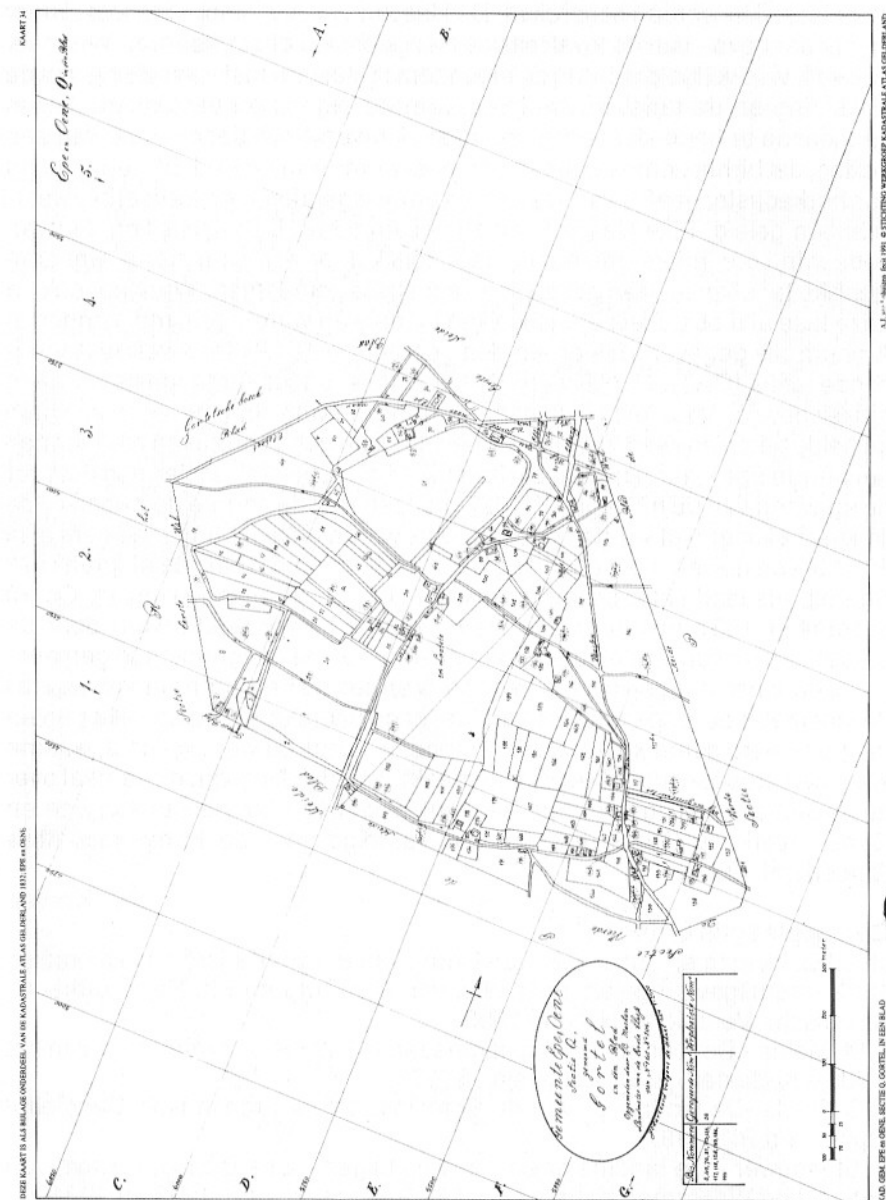
A.M. Molen - De (controle)werkzaamheden tijdens de ontstaansfase van het huidige Kadaster - NGT Geodesia 90-7/8.

H.C. Pouls - De landmeter van de Romeinse tot de Franse tijd - Canaletto/Alphen a/d Rijn 1997.

J. Stehouwer - De landmeter en zijn werktuigen - Ons Bijblad, uitgave van de Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland 1991, 1993 en 1994.

Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland - Kadastrale Atlas Gelderland 1832, Epe en Oene, tekst en kadastrale gegevens, Velp 1997.

Met dank aan de bibliotheek van het Kadaster te Apeldoorn en aan de heer J. Stehouwer in de Steeg voor toegezonden literatuur.

Inhoud

Grondbezit in het Ampt Epe, 1660 (3)	
door E. de Jonge	1
Het Apeldoorns Kanaal (2)	
Bertus van den Bremen	7
Mededelingen van het bestuur	15
Beste kinderen (3)	
door Lijda van den Bremen-Jonker	16
Ledenvergadering	19
Landmeter L.C. Machen aan 't werk in Epe (3-slot)	
door J.C. Kreffer	20